

LÜHEM KUI ELU

HÜVASTIJÄTT VILJANDI
VANA HAIGLAGA

Maarja Moor, Aare Pilv,
Priit Põldma, Joel Väli

Maarja Moor, Aare Pilv, Priit Põldma, Joel Väli

LÜHEM KUI ELU

HÜVASTIJÄTT VILJANDI VANA HAIGLAGA

DRAMATURG-LAVASTAJA

Priit Põldma

KUNSTNIK-LAVASTAJA

Joel Väli

DRAMATURGID

Maarja Moor, Aare Pilv

HELIKUJUNDAJA

Lauri Lüdimois

KOORIJUHT-DIRIGENT

Kadi Ritsing-Tamra

VALGUSKUJUNDAJA

Laura Maria Mäits

VIDEOKUJUNDAJA

Margo Siimon

KOSTÜÜMIASSISTENT

Annika Siimon

PROJEKTIJUHT

Marii Ingriin Saaremäe

INSPITSIENDID

Berta Kelder ja Aili Nohrin

PRAKTIKANT

Kertu Kändla

VALGUSMEISTRID

**Laura Maria Mäits, Mairon Tovstsik,
Villu Konrad, Mari-Riin Paavo ja
Indrek Purge**

HELIMEISTRID

**Lauri Lüdimois, Sigrid Koor,
Elari Ennok ja Oskar Ilves**

VIDEOMEISTER

Margo Siimon

KOSTÜMEERIJA

Annika Siimon

GRIMEERIJA

Merle Saluveer

LAVAMEISTRID

Rommi Järvesoo ja Sander Vaarik

BUSSIJUHT

Raul Astel

Esietendus 18. augustil 2026 Viljandi vanas haiglas

LOOMINGULINE JUHT

Liis Aedmaa

TEATRIJUHT

Heigo Teder

OSALEVAD

Liina Olmaru (külalisena)

Lauren Grinberg

Luule Komissarov

Karel Käos

Margaret Sarv

Aarne Soro

Oleg Titov

Janek Vadi

Viljandi Kammerkoori lauljad:

Priit Alvre

Tuuli Ekbaum

Tiit Hein

Veronika Heinsoo

Carmen Jaeski-Toomra

Merle Juurik

Anneli Kengsepp

Gaili Kuum

Meelis Käämer

Maiken Mardim

Ene Nobel

Priit Noorhani

Kaido Pihelgas

Tuuli Pöder

Kadi Ritsing-Tamra

Anne-Ly Romandi

Urve Siimon

Merle Sukk

Kaire Taevere

Mariliis Tallo

Maret Tamme

Kristiina Tsõtsin

Signe Vaabel

Ülo Vaabel

Hääled:

Liis Aedmaa, Tanel Ingi, Rommi Järvesoo,
Karl Kena, Ülle Konovalov, Aili Nohrin, Kiiri
Tamm, Paul Vester, Tarvo Vridolin, Joel Väli

*Lavastuse tekst tõukub Viljandi haigla
endiste ja praeguste töötajate ning pat-
sientide mälestustest. Täname südamest
kõiki, kes andsid meile intervjuusid või
osalesid Ugala, Viljandi Haigla ja Viljandi
Muuseumi korraldatud lugude kogumise
aktsioonis!*

*Lisaks on kasutatud motiive Lauri Som-
meri raamatust „Lõputu soovid“, Marina
Šeptunova filmistsenaariumist „Ainult
hulludele ehk Halastajaõde“, Margarita
Terehhova memuaaridest „Из первых
уст...“ ja Annika Koppeli raamatust „Karu
südamega mees. Arvo Iho elu ja looming“.
Kõlavad Arseni Tarkovski luuletus „Вот и
лето прошло...“ (tõlkinud Tõnu Õnnepalu)
ning Igor Garšneki ja Urmas Alenderi
„Luigelaul“ (flöödil Lauri Kadalipp).*

*Lavastuse jooksul näeb kaadreid Arvo Iho
filmist „Ainult hulludele ehk Halastajaõde“
(Tallinnfilm, 1991), samuti videomaterjale
Eesti Rahvusringhäälingu arhiivist ja Mar-
gus Pöderi erakogust.*

VILJANDI VANA HAIGLAHOONE

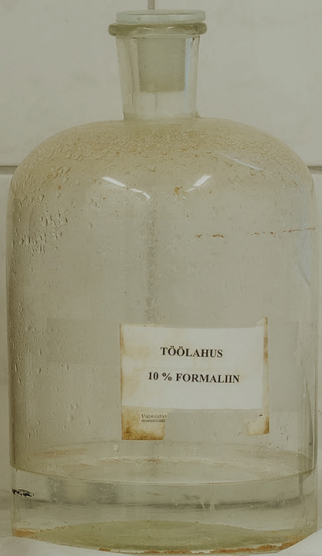
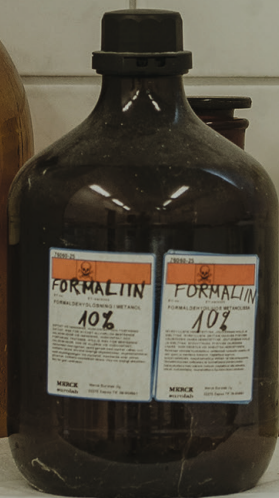
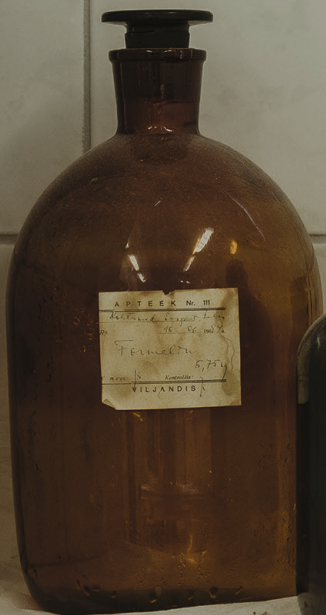
Esimene Viljandi haigla, Das Fellinsche Stadt-Militär Krankenhaus, avati 1827. aastal kohaliku kaitseväe asutusena ja see teenindas peamiselt riigiteenistujaid. Esialgu oli haigla tegevus tagasihoidlik ja katkendlik, püsiva ning organiseeritud arstiabi jöuti 1862. aastal. Esimese Eesti Vabariigi alguses loodi Viljandi linna ja maakonna ühishaigemaja, mille ravivõimalused ja hoonestus arenesid 1920ndate lõpuks märgatavalt. Kasutusele võeti uusi meditsiiniseadmeid (nt röntgeniaparatuur, steriliseerimis-, labori- ja elektriraviseadmed jt) ning 1929. aastaks ehitati Mäe tänavale 40 voodikohaga uus haiglahoone, kuhu viidi sise- ja nakkushaiguste osakonnad. Seal oli piisavalt ruumi palatite, labori, operatsiooni- ja raviruumide eraldi paigutamiseks, mistõttu haigla töökorraldus ja ravitingimused paranesid oluliselt.

Unistus Viljandi moodsast haiglahoonest tärkas enne 1940. aastat. 1970.–1980. aastateks oli see vajadus muutunud eriti pakiliseks. Ühelt poolt suurenes tarvidus sobilike ruumide ja kvalifitseeritud tööjõu järele. Teisalt oli senine Viljandi tervishoiusüsteem killustunud eri asukohtade vahel üle linna ning haiglate sisustus ja seadmed amortiseerunud. Näiteks asus

kirurgiaosakond kahes asukohas: Väikesel tänaval ja Tartu ning Koidu tänava nurgal. Nii oligi see suur kergendus, kui Eesti NSV Ministrite Nõukogu kinnitas 31. augustil 1976. aastal Viljandi rajooni keskhaigla uue hoone tehnilise projekti, mis oli identne Võru haiglaga (avati 1982. aastal) ja kus oli ette nähtud vähemalt 400 voodikohta. Uueks asukohaks määrati Tallinna tänava ja raudtee vaheline Jämejala abimajandi maa-ala.

Haigla ehitamine algas 5. jaanuaril 1981. Esialgse plaani kohaselt pidi hoone valmima 28 kuuga ja selle maksumuseks oli kavandatud 4,5 miljonit rubla. Tegelikult kulus ehituseks 49 kuud ja 7,1 miljonit rubla. Kuigi keskhaigla sai riikliku kasutusloa alles 28. detsembril 1984, hakati uude majja kolima juba enne seda. Pidulik avamine toimus 1985. aasta veebruaris. Lindilõikajateks olid Eesti NSV Ministrite Nõukogu esimees Bruno Saul ja EKP Keskkomitee esimene sekretär Karl Vaino. Toonasele peaarstile Rein Kariisile kinkisid ehitajad hiigelsuure võtme. Tollane tervishoiuminister Väino Rätsep rõhutas, et tegemist on esimese tervishoiuasutusega, kus poolteist kuud enne ametlikku avamist on juba haiged sees ja kolmveerand ruumidest sisustatud. Sama tüüpprojekti

järgi valminud sõsarhaiglas Võrus kulus näiteks hoone kasutusloa allkirjastamisest esimese haige vastuvõtmiseni pool aastat. Kuigi sünnitusosakond avati ametlikult 22. veebruaril kell 8, saabus esimene sünnitaja haiglasse juba pool tundi varem. Haigla esimene laps oli tüdruk, kes sündis kell 8.55.

Esimesel aastal viibis ravil 7542 patsienti ja tehti 2606 operatsiooni. Uue haigla suur koormus oli märk terve Eesti meditsiinisüsteemi mahajäämusest. Selle kõrval kummitas haiglat kvalifitseeritud kaadri puudus. Kui tollal oli Skandinaavias tavapärane, et ühe arsti kohta tuli 7–9 meditsiinitöötajat, siis Viljandis oli see suhe vaid üks kolmele. Osaliselt oli selle põhjuseks elamispinna puudus, sest Viljandisse suunatud personalile ei suudetud tagada kortereid. Teisalt mõjutas kaadri-voolavust ka madal palk, mis võrreldes rajooni keskmisega oli ligi 2,5 korda väiksem. Samal ajal olid vanad hooned Mäe ja Väikesel tänaval jäänud vandaa-lide kätte: sisustus veeti laiali ja seinad soditi täis.

Eesti taasiseseisvumine 1991. aastal tõi suured muutused. Raha nappis, haiglad langesid võlgadesse ning kohati oli puudus isegi elementaarsest asjadest, nagu küte ja soe vesi.

Puudus oli ka kaasaegsest tehnikast ning ravimitest. Lisaprobleeme põhjus-tas veel ruumide kehv ehituskvaliteet. Sajandi lõpuks haigla sisseseade paranes – olemas oli kaasaegne diagnostikatehnika ja operatsiooni-plokk, sh oli haigla taastusravi osakond üks Lõuna-Eesti paremaid. Ometi oli ümberehituste vajadus endiselt suur.

21. sajandi alguseks ei vastanud haig-lahoone enam tänapäevastele stan-darditele. Näiteks toimis ventilatsioon ainult palatite vahel, sest seadmeid, mis hoonesse 1980. aastatel selleks otstarbeks ehitati, ei saadudki mitte kunagi tööle. Elektrisüsteemil oli hulk puudusi, kandekonstruktsioonides oli vajumisi jms. Lisaks ei võimaldanud ruumide paiknemine patsientide ja haigla töötajate liikumisvooge loogiliselt korraldada. Arvutused näitasid, et uue haigla ehitamine on vana renoveeri-misest majanduslikult otstarbekam ja tulemus oluliselt funktsionaalsem. 18. juunil 2025 algaski SA Viljandi Haigla järgmine ajastu, kui C. R. Jakobsoni 2a avati Tervikumi hoone. Seal hakati tee-nuseid pakkuma sama aasta augustis. Haigla tugiteenused, pesumaja, köök, majandusladu ja alkoholitartvitamise häirete ravi jäid vanasse majja toimima 2026. aasta kevadeni.

MÄLESTUSI HAIGLAST

Lavastust ette valmistades korraldasid Ugala teater, Viljandi haigla ja Viljandi muuseum ühise lugude kogumise akt-siooni, et talletada inimeste mälestusi vanast Viljandi haiglast. Kogutud lood said lavastuse algimpulsiks; järgnevalt toome mõned välja ka siin.

*

Ma sain Viljandi vanaemaga ehk Memmega haiglas tööl kaasas käia. Ja see oli ikka vägev! Memm oli 53, kui uus haigla avati. Kollase linnaliinibus-siga sõitsime sinna. Meeles on need laiad koridorid ja liftid. Memm oli tööl nii päevases kui ka öises vahetuses. Ööbisin temaga ödede toas, sõin hommikuti koos haigetega, panin neile rohtusid valmis ja käisin ka süsti tege-mise ringil kaasas.

Aga vanaema õnnetuseks pandi uus bussipeatus püsti just tema põllumaa veerde. See tähendas edaspidi, et paljud inimesed lühendasid oma teed bus-sini üle peenarde ja kartulivagude. Ja kui palju oli neid, kes arvasid, et vaari-kad on istutatud neile, registades bussi ootamise ajal pöösastes. Ka herne-peenarde tegemisest loobus vanaema peagi. Aga uskuge või mitte, vahel võeti ka porgandeid üles. Ükskord tabas vanaema isegi ühe proua, kellel olid kartulipealsed käes ning too seletas asjaolu selliselt, et ta soovis vaadata, kas värskel kartulil on juba mugulad all! Nii et köögiaknast käis meil vastavalt

bussigraafikule pidev vaatlus, et jõuaks vajadusel aiakraami päästa.

*

Aeg oli täiesti teine ja siis tehti asju teisiti. Üks ebaseeldivamaid kohustusi oli kevadine aknapesu. Aknapinnad olid suured, aknad käisid kruvidega lahti ja me pidime reaalselt pesema ühe akna kohta neli klaasi. Kirurgid kruvisid ak-naid lahti ja öed pesid klaase. Ja seda kõike oma päevatöö kõrvalt. See oli üks kohutav rabelemine, õhtuks olid ramp-väsinud ja hommikuks poolsurnud, sest valve pikkus oli 24 tundi. Vedas, kui said endale palatid, kus aknad lahti ei käinudki – siis pesid ainult palati poolt.

„HAIGLA ON SÜNDMUSTE, HETKEDE JA LUGUDE BETOONI VALATUD KOGUM“

Vastavad Priit Põldma ja Joel Väli

Missugune on teie suhe Viljandi ja Viljandi haiglaga?

PP: Tegin oma esimese teatritöö Viljandis kümme aastat tagasi ja sellest saati olen mõne aasta tagant Ugalasse midagi tegema sattunud. Mul pole Viljandiga varasemaid sidemeid ega lapsepõlvemälestusi, aga nende kümne aasta jooksul on see linn saanud mulle väga koduseks ja inspireerivaks paigaks. Paar korda käisin ka vanas haiglas, kui see veel töötas. Haigla keldrikorrusel võeti koroonateste. Mäletan, kuidas pidin ühel detsembrikuu varahommikul minema testi tegema, liinibussiga ei julgenud sel ajal sõita, nii et läksin Ugalast haiglasse jalgsi. See oli väga kummastav, kui põllu tagant hakkas paistma see tohutu koloss. Tundus uskumatu, et ühe väikese linna serval, õunapuuaedade, põldude ja eramute vahel on selline hiigelhoone. Ilmselt on esimene kohtumine selle majaga üheks alateadlikuks tõukeks nüüdse lavastuse loomisel. Kõik korrad, kui haiglas käisin, olin üllatunud, kuidas vastuvõtt oli ülimalt meeldiv ja teenused tundusid väga kõrgel tasemel, aga keskkond ise mõjus nii endisaegsena.

JV: Minul isiklik side Viljandiga puudub, kuid sümpaatia linna vastu aina kasvab. Olen nõus, et „kummastav“ on hea sõna Viljandi haigla kirjeldamiseks. Kui

Tallinna poolt läheneda, seisab ta seal justkui maaväline objekt või maamärk. Mõnda aega ma ei teadnudki, et see on haigla – pidasin seda suureks korterelamuks või hotelliks.

Nostalgia on eriline tunne, mis võimaldab inimesel taas läbi elada kunagi kogetut. Niisamuti on Viljandi vana haiglahoone paljudele oluline mäluaik, kuhu tullakse taas otsima möödunud aegade mälestusi. Missugused kohad või paigad teie nostalgiat tekitavad?

JV: Elu on selleks veel liiga lühike olnud, aga lapsepõlvepaigad tekitavad kõige rohkem nostalgiat. Mäletan eredalt Joaveski mahajäetud paberivabrikut Lahemaal, kus suviti aega veetsin. Samuti on haridusasutused nostalgilised, kuigi veel üsna värsked mäluaiad. Aga kujutan ette, et praegu oma esimesse koolimajja minnes hakkaksin seal kindlasti heietama.

PP: Mulle tundub, et nostalgia tekib distantsiga. Elasin esimesed kaheksa eluaastat Keilas ja järgmised kaheksa Rakveres, nii et mul on kaks lapsepõlvelinna, kus ma enam igapäevaselt ei ole ja mille muutumist ma pidevalt ei näe. Kui seal vahel käin, siis kogen küll midagi, mida võiks nimetada nostalgia: teatud kohad tuletavad meelde

seal aset leidnud sündmusi, meenuvad majad või puud, mille asemel on nüüd midagi muud, inimesed, kes on võib-olla juba lahkunud... Üllatun selle üle, et vahemaad tunduvad teistsugused kui lapsepõlves. Ükskord läksin Rakveres täie enesekindlusega toidupoodi ja alles sees olles märkasin, et selles hoones on nüüd ehitusmarket. Ühesõnaga, näen neid paiku mitmekordselt. Selle tagant, mis on praegu, kumab kogu aeg see, mida enam ei ole.

Mida tähendab teie jaoks „Lühem kui elu“?

PP: Ma arvan, et selle motiivi pakkus välja Aare Pilv, lähtudes haiglahoone olemusest. Kuigi maja on tohtu suur ja selle ehitamine nõudis meeletult ressursi, tegutses haigla seal vaid nelikümmend aastat. Nii mõnegi arsti karjäär on olnud pikem kui selle haigla eluiga. Paljud, kes mäletavad selle maja ehitamist, näevad nüüd ilmselt ka selle lammutamist. Kõik, kellega oleme sel teemal rääkinud, kinnitavad, et haiglahoone lammutamine ja millegi uue ehitamine on rahaliselt mõistlikum kui renoveerimine. Olen mõelnud, kuidas tehnoloogia areng muudab kõike ajutisemaks – loome aina paremaid ja efektiivsemaid lahendusi, mis kestavad järjest lühemat aega. Muidugi on antud juhul selle põhjuseks ka nõukogude viilets ehituskvaliteet, aga mulle tundub, et see fenomen on laiem – keskkond, mis meid ümbritseb, on järjest ajutisem.

JV: Haigla on sündmuste, hetkede ja lugude betooni valatud kogum.

Millist kogemust soovib see lavastus publikule pakkuda? Kas

eesmärk on taaselustada nende mälestused või panna neid tõdema, et see peatükk on nüüd lõpuks läbi saanud?

PP: Mind on protsessi algusest peale saatnud alapealkiri „Hüvastijätt“. Tahaks pakkuda eelkõige Viljandi inimestele võimalust viibida veel kord neis ruumides, kus on kogetud nii palju tähenduslikke hetki – tulekuid, minekuid, tagasitulekuid – ning kohtuda seal oma isiklike mälestustega, mis on selle paiga ja ajaga seotud. Loodan, et see, mida neis ruumides teeme, ei takista, vaid pigem soodustab isiklike mälestuste pinnale kerkimist. Mingis mõttes on see lavastus nagu rituaal: läheme ühte märgilisse paika tagasi, enne kui see päriselt kaob, ja jätame temaga hüvasti.

Ruum on otsekui omaette tegelane, kellel on oma lugu. Kas idee teha Viljandi haiglas lavastust pigem hirmutas või hoopis inspireeris?

JV: See ainult inspireeris mind. Nüüd, kohapeal tegutsedes, on muidugi ka hirmutav, aga kunstnikule heas mõttes väljakutse. Kui on üheksa korrust ja kolm tiiba, kus kõik vajalik olemas, nõuab see filigraanset puudutust. Enamiku motiive on haigla ise välja pakkunud. *Black box*'is lavastust tehes mõeldakse kõik paberil välja, Viljandi haiglas aga käisime eri ruumides, mis pakkusid lahendusi ise – uusi elemente ja nende laiendeid. Eesmärk on nii omaaegset atmosfääri elustada kui ka luua tunnet, et sealt on just lahkutud. Ruum võiks alati olla oma identiteediga ja mängida kaasa. Selles lavastuses on

haiglaruumid nii loo algpunktiks kui ka selle kooshoidjaks. Sealses tühjuses ja totaalsuses leidub lopsakaid kohti, mis pakuvad teatud mõttes meelepärast kitsikust, mida saame loo jutustamisel ära kasutada.

Millisel moel suhestub lavastus filmiga „Ainult hulludele ehk Halastajaõde“ – kas vastanduse või peegeldusena? Kas ja kuidas see teid inspireeris?

PP: Olin kunagi näinud filmist katkeid ja lugenud Lauri Sommeri raamatut „Lõputu soovid“, kus on „Halastajaõdest“ ja peaosatäitjast Margarita Terehhovast juttu. Mõne aasta eest vaatasin filmi tervikuna – see oli väga mõjus, just see, kuidas olme ja sümbolism segunevad ning pealtnäha realistliku loo külge kasvab metafüüsiline tasand. Hiigelsuur haiglahoone – kõle ja hingetu, samas inimeste aitamiseks loodud – on filmis väga oluline keskkond. Kuna olin just

enne „Halastajaõde“ vaatamist Viljandi haiglas käinud, olin hämmingus, kui vähe need ruumid filmi tegemise ajast muutunud on. Kui tekkis võimalus teha suvel tühjas haiglahoones lavastust, tuli see film kohe meelde. Režissöör Arvo Iho eelistab pealkirja „Halastajaõde“, tema jaoks on see filmi tegelik nimi. Proovides oleme arutanud, et haigla ise on ka nagu üks suur halastajaõde – ta võtab kõik vastu, toetab inimest kannatustes, aitab ilmale tulla, terveks saada ja ka ära minna.

JV: See film inspireeris väga. Esimene vaatamine oli tõesti mõjus, pisarad olid silmis. Kunstiliselt annab see hea vaate nii haiglale kui ka tollasele ajastule. Vormiliselt teeme aga siiski teatrit ja kasutame filmikunstiga võrreldes teisi vahendeid.

Küsis Tartu Ülikooli teatriteaduse tudeng Kertu Kändla

„AINULT HULLUDELE EHK HALASTAJAÕDE“

Režissöör Arvo Iho film „Ainult hulludele ehk Halastajaõde“ (1990) põhineb Marina Šeptunova tõsielul põhineval stsenaariumil. Töötades pärast filmikooli lõpetamist medõena Moskvaski Sklifossovski-nimelises haiglas, kuulis Šeptunova, et üks tema kolleegidest

oli aidanud psüühilistest teguritest tingitud impotentsusega meespatientidel oma enesehinnangut tõsta, veetes nendega ühe öö. Stsenarist sai kuuldud loost inspiratsiooni ning kirjutas selle põhjal filmistsenaariumi.

Kaadrid filmist „Ainult hulludele ehk halastajaõde“.

Johan – Hendrik Toompere,
Rita – Margarita Terehhova

Filmis tuuakse väikelinna haigla traumaosakonda enesetappu üritanud noormees Johan (Hendrik Toompere). Johani seksuaalne suutmatuse on viinud tema enesehinnangu viimase piirini, põhjustades hirmuunenägusid ja masendust. Haiglas hakkab Johani eest hoolitsema venelannast õde Rita (Margarita Terehhova), kes proovib patsiendi enesekindlust uuesti üles ehitada ja magab temaga. Kuigi kolleegid suhtuvad toimumusse mõistvalt ja Johan on abi eest tänulik, hakkab noormehe äi Viktor (Mihkel Smeljanski) Ritat taga kiusama. Viktor jälitab ja ähvardab naist ning sokutab ajalehte viimase kohta laimuartikli. Sellele järgneb juba üleüldine hukkamõist ja filmi traagiline lõpplahendus.

Filmi peaosasse valis Arvo Iho vene filmistaari Margarita Terehhova. Režissööri jaoks oli oluline, et näitlejas oleks sellist inimlikku suurust, mis tõstaks teda kõigest ümbritsevast kõrgemale.

Ja olgugi et režissööri ja peaosatäitja arusaamad alati ei ühtinud, jõuti mõjusa lõpptulemuseni. Terehhova on öelnud, et just näitleja ebamugav karakter aitab saavutada elusat resultaati ja teeb tegelase tõeliseks. Lõviosa filmist on üles võetud Viljandis, eelkõige Paalalinnas ja selle serval asunud haiglahoones, aga ka Tartu Maarjamõisa haiglas ja Iho enda korteris Lasnamäel. Peaosades mängivad Margarita Terehhova ja Hendrik Toompere. Olulistes rollides on Lembit Ulfsak ja Hendrik Toompere seenior, kõrvalosades Vija Artmane, Maria Avdjuško, Jaan Tättel, Ines Aru, Katrin Kohv, Marek Eerme, Aire Koop, Elmo Nüganen ja kauaaegne Jämejala haigla psühhiaater Ilmar Soomere.

Võtted toimusid varahommikuti ja õhtuti. Iho on meenutanud, et tema jaoks oli just valgus väga oluline, ta tahtis filmida madala külgl valgusega, mis annaks kõigele soojad toonid. Selle abil rõhutas ta peategelase pühalikkust ja näitas, kuidas alandatud naisel säilib kõige kiuste valgustatud pale. Film esilinastus 25. jaanuaril 1991. Algul olid arvustused peamiselt kriitilised, kuid peagi järgnesid rahvusvahelised festivalid, kust Terehhova võitis mitmeid auhindu. Esimese eesti linatöösena valiti film isegi Veneetsia festivali konkursiprogrammi, aga õnnetu asjaolu tõttu jäi osalemine ära. Nimelt oli festivalil nõue, et tegemist peab olema Itaalia esilinnatusega, aga paraku oli filmi juba San Remo näidatud. Saksamaa Mannheimi festivalil sai film peapreemia. Seega nägid kaadreid Viljandi haiglast filmisõbrad üle Euroopa.

Kaader filmist „Ainult hulludele ehk halastajaõde“. Rita – Margarita Terehova

Margarita Terehova sündis sõja ajal, 25. augustil 1942 Nõukogude tagalas Sverdlovski oblastis. Tema vanemad olid teatrinäitlejad, ema oli kodusõja segadustes Venemaale sattunud poolatar, isa pärines Siberist. Vanemate lahkumineku järel kolis Margarita koos emaga Taškenti, kus lõpetas kooli, oli Usbekistani korvpalli noortekoondise kapten ning õppis kaks aastat kohaliku ülikooli matemaatika-füüsikateaduskonnas. Seejärel suundus Moskvasse, kus õppis Mossoveti-nimelise teatri stuudios ning oli sama teatri näitleja kuni 2005. aastani. Ta äratas tähelepanu oma Kleopatra ja Sonja Marmeladova rollidega, nii et üsna kohe hakati teda ka filmidesse kutsuma.

Tema tutvus Andrei Tarkovskiga algas juba 1972. aastal, kui ta osales „Solari-se“ proovivõtetel, aga põhjalikum koostöö järgnes filmis „Peegel“ (1974), kus ta mängis peategelase ema ja naise

kaksikrolli. Kuigi teda peeti „Tarkovski näitlejaks“, piirdus nende edasine koostöö vaid Gertrudi rolliga Tarkovski lavastatud „Hamleti“ teatrilavastuses 1977. aastal. Erilise populaarsuse ja filmistaari staatuse tõid talle Euroopa klassika põhjal tehtud muusikalised filmid „Koer heintel“ (1977, krahvinna Diana), „D'Artagnan ja kolm musketäri“ (1978, Mileedi) ning „Õilis Marta“ (1980, nimiosa). Selle kõrval jõudis ta mängida ka ühes Eesti filmis, Grigori Kromanovi „Briljandid proletariaadi dikatuurile“ (1976).

Ise on ta oma kaheks olulisimaks filmiks pidanud „Peeglit“ ja Viljandis filmitud Arvo Iho „Halastajaõde“. Viimane on talle toonud ka kõige rohkem auhindu Euroopa filmifestivalidelt.

Terehova ainus filmirežissöör töö on 2005. aastal valminud „Kajakas“ (Tšehhovi järgi), kus ta ise mängis ka oma viimase filmirolli Arkadinana ning kus Niinat ja Treplevit mängisid tema näitlejatest lapsed Anna ja Aleksandr. Viimase intervjuu andis ta 2011. aastal, kaks aastat hiljem jõudis veel ilmuda tema mälestusteraamat „Oma sõnades...“ („Из первых уст...“). Pärast seda on Terehova süveneva Alzheimeri tõve tõttu tõmbunud koduseinte vahele, ametlikud tunnustused (mitu elutööpreemiat ja orden) pole ilmselt enam tema teadvusse jõudnud.

OLMEJÄÄTMED

Nõukogude kino lummutis
Rita Terehhova
ostis kohupiima, jahu,
värskat, makarone ja teisiprodukte
Paala kaubahallist Viljandis
(arve oli 4 rbl 40 kop)
ja kallistas Jämejalal
Punase Torniga Majas
medõena noort enesetapjat poissi
õöl kui kastanid haigla pargis õitsesid,
ahastas hukkamõistu pärast,
koristas varavalges Uue haigla fuajeed.
Raadiost tuli üks Sumera vaikne asi
mille peale hakkas mängima flööti
see omaks saanud Poiss, Päästja.
Nende sammud sooäärsel heinamaal
olid kerged hommikuudus ja päikeses.
Rõõmust joobnud Poiss tantsis ta ymber.
Igale pole antud
seda näha
kui ise oled viiekymnene.
Hetk hilist päikest.
Terehhova suri Paalalinnas, Tommuskiristil.
Ta kukkus lurjus Mihkel Smeljanski
löögist vastu äärekivi
ning lämbus veidi aja pärast

hingetorru valatud viskist.
See koht oli otse mu kooliteel.
Käisin kymnendas klassis.
Sadu kordi astusin yle laiba,
olgu yksi, Ainari, Jaani, Andrese, Liina,
Erkki või Kaidoga,
vaatasin talvehommikutel bussipeatuses
kollase Ikaruse peale minejaid,
ootasin, et Tommuski poolt tulevad veokad ära keeraks
ja ma pääseksin yle tee
ega teadnud, et seisan Ilu Surmapaigal.
Eile, mustal neljapäeval
peale jaanipäeva salalikku õhtut
väga varastel koidutundidel
viisin sinna käänakule karukellade kimbu
lugesin litaania Pyhale Antiookia Margaritale, mere tähele,
Aphroditele kastetule
kelle kaelal oli kolm maagilist synnimärki,
synnitajate kaitsjale,
yksikemale kusagil Moskvas ja kymnetes võttekohtades,
kes kandis ilu krooni, armastas filmi-tegelikkuses,
abielus ei pysind, oli terava keelega, elas lastele.
Suudlesin asfalti
seal äärekeivil
kohal, kus hing ta peast välja läks.

Lauri Sommer

MÄLESTUSI HAIGLAST

*

Oli ka selline aeg, mil sanitarid ei olnudki. Või kui oli – siis väga vähe. Igal juhul ma mäletan, et haiglas oli täielik iseteenindus. Patsiendid pidid teisi patsiente teenindama. Näiteks jagasime ise toitu portsjoniteks (või vähemalt mina jagasin, kui vähe kobedam olin). Kõõgist saadeti toit suurte konteineritega üles ja siis jagasime seda koridori mööda laiali, voodihaigetele viisime isegi palatitesse.

*

Kõige „elumuutvam“ mälestus on mul sellest, kui olin tulnud ambulatoorsele vastuvõtule. Olin siis umbes 11–12aastane ja kuna ma jõudsin kohale tükk aega enne arsti vastuvõtuaega, sain kaua kabineti ukse taga oodata. Seal istudes ja tundes sellist spetsiifilist desoainete ja ravimite lõhna, tekkis mul väga müstiline *déjà-vu* tunne – nagu ma oleksin kõike seda varem juba kogenud ja selles olukorras olnud. Üleüldse tekkis mul väga kodune ja mõnus äratundmine, et just see ongi minu jaoks. Mina lähen ka haiglasse tööle! Ning juba hiljem õendust õppides olingi tihti seotud Viljandi Haiglaga – tegin siin palju praktikaid ning siin oli ka minu esimene töökoht.

*

Meil, haigetel, oli siin ju kõvasti vaba aega ja mis sa muud ikka teed, kui hakkad kaarte mängima. Öörahu algas

minu mäletamist mööda kell kümme, aga kaardimängijad ei lugenud seda endi kohta kehtivaks. Öörahu ajal tuli lihtsalt kaarte mängida vaikselt – mitte virutada neid lauale plaksuga. Mängiti saskut ja ükskord nii kella ühe paiku öösel tegi üks meeskond teisele „karvase“. Võitjad huilgasid rõõmust. Selle peale lendas üks naispatsient kõrvalpalatist välja ja kukkus praga-ma, et me rikume öörahu ega lase tal magada. Me vahtisime teda ammulisui ja olime vait. Meie teadmist mööda ei saanud see naine kõndida! Ta lasi endale kolm korda päevas toitu voodisse viia, haiglapoest kraami tuua ja end ratastooliga ringi kärutada. Aga nüüd ta seisis seal, keset koridori, tükk maad oma voodis eemal ja õiendas. Tuli välja, et ta oli terve aja kõigile valetanud ja end teenindada lasknud.

JUNE 2025						
28	29	30	1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	1	2
JULY 2025						
28	29	30	1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	1

B925

SEGUNEVATE JA PÕIMUVATE MÄLUPILTIDE KIHID

Vastavad Maarja Moor ja Aare Pilv

Missugune on teie suhe Viljandi ja Viljandi haiglaga?

AP: Mina olen Viljandist pärit ja Viljandi haiglas isegi natuke sees olnud. Mul on seal ravil olnud tuttavaid ja sugulasi, nii et omal ajal sattusin sinna päris sageli. Ise olen seal olnud kolm päeva. Ma ei mäleta küll haigla ehitamist, kuid olin selle valmimise aegu üheksa-aastane. See-eest mäletan väga selgelt, kuidas seal käimisega pidi ümber harjuma. Varem paiknesid haigla hooned Väikese tänava kandis, järvenõlval. Uus haigla asus aga linnast väljas, kuhu tuli sõita bussiga.

MM: Lõunaestlasena olen ma aegajalt ikka Viljandisse sattunud, siin palju teatrit vaadanud ja väiksena mõne suvepäeva Paala järve ääres veetnud, aga linna põhjalikult avastanud ma varem ei olnud. Ka haiglaga kohtusin esimest korda seda lavastust ette valmistades. Küll aga tekitab Viljandisse jõudmine alati sooja ja mõnusa tunde.

Lavastus „Lühem kui elu“ on palju sügavam kui kõigest hüvastijätt Viljandi vana haiglaga. Mis on teie jaoks selle loo tähendus või sõnum?

MM: Üks viis sellest lavastusest mõelda on kui erinevate hüvastijättude

kollaažist. Kui hakkasime näidendit kirjutama, oli mõte, et iga stseen võiks olla justkui omaette hüvastijätt – olgu see siis lähedaste, paikade, unistuste või millegi muuga, mis on inimese jaoks olnud tähenduslik.

AP: Minu jaoks lisandub sellele veel üks teema: kui palju mahub inimese kogemusest tema mällu. Haiglas on juhtunud nii palju, aga kuhu see kõik kaob? Kas seda on üldse võimalik alles hoida? Kui me midagi mäletame, siis palju me sellest tegelikult suudame meeles hoida? Lavastuses on need küsimused väga tugevalt esil.

MM: Ja on huvitav, kuidas haiglasse jõudes hakkavad need mälestuste kihid korraga elustuma. Mitte kronoloogiliselt, vaid need segunevad, kattuvad ja põimuvad. Ja sellele lisanduvad veel vaataja enda mälestused, mida haiglaruumides viibimine paratamatult esile kutsub. Ükskõik, kas need siis pärinevad sealtsamast haiglast või mõnest teisest; enda või hoopis mõne lähedasega juhtunud sündmustest.

Lavastuse ettevalmistamise käigus korraldati Ugala teatri, Viljandi haigla ja Viljandi muuseumi koostöös suur mälestuste kogumise

aktsioon. Kokku laekus üle 50 erineva loo. Missugused teemad jäid seda materjali läbi töötades teie jaoks kõige rohkem kõlama?

AP: Saadeti palju erinevaid lugusid. Kurbi ja naljakaid, aga proportsionaalselt oli kõige rohkem sünnituslugusid.

MM: Võib vist öelda, et kui tegu polnud mõne silmatorkava või kurioosse juhtumiga, siis kirjutati hetkedest, mil inimene oli oma murega üksi jäänud ja polnud vajalikku tuge saanud. Sünnituslugudest peegeldus seda palju, aga paratamatult jäävadki negatiivsed kogemused paremini meelde ja ajendavad rohkem kirjutama. Ja kindlasti oli üheks teemaks ka muutunud aeg ning uskumatus selle üle, kuidas meditsiinisüsteemis 40 aastat tagasi asju tehti.

Kui palju on lavastuses olevates lugudes alles dokumentaalsust või on see kõigest üks väike impulss ühtse narratiivi loomisel?

AP: Siin lavastuses on kõik on mingil määral abstraheritud. Tegemist ei ole puhtalt dokumentaallavastusega. Oleme kasutatud ehtsatest lugudest pärit detaile, mõnel juhul ka terveid lugusid, kuid tegelased on loodud spetsiaalselt selle lavastuse jaoks ega vasta päriselus kellelegi.

MM: Jah, dokumentaalset materjali on palju – see on lihtsalt sulandatud laiemasse tervikusse.

Küsis Tartu Ülikooli teatriteaduse tudeng Kertu Kändla

Lavastusala juht **Denis Suits**
Kostüümiala juht **Lily Kraav**
Grimmiala juht **Merle Liinsoo**
Tehnikajuht **Margo Siimon**
Lavatehniline juht **Andre Kõiv**
Kunstnikud-dekoraatorid **Taimi Põlme ja Eve Komissarov**
Kostüümimeistrid **Lily Kraav, Viive Tõlpus ja Irma Orpana**
Puutöömeistrid **Peeter Raska ja Paul Vester**
Metallitööde meister **Jüri Ignatenko**

Finantsjuht **Helle Konts**
Haldusjuht **Kaido Kivipõld**
Teenindusjuht **Diana Treu**
Personalijuht **Eve Põldsaar**
Turundus- ja avalike suhete juht **Annika Vihmann**
Korraldusjuht **Marii Ingriin Saaremäe**
Müügijuht **Mari Hubel**
Trupijuht **Karl Kena**
Dramaturg **Tõnis Parksepp**
Muusikajuht **Peeter Konovalov**

Kavalehe koostasid **Kertu Kändla, Maarja Moor, Tõnis Parksepp, Aare Pilv ja Priit Põldma**
Kavalehe keeletoimetaja **Anu Nurk**
Kavalehe fotod tegi **Annika Vihmann**
Kavalehe ajaloolised fotod pärinevad ajapaik.ee, autor **Viktor Mentunen**
Kavalehe ja plakati kujundas **Lauri Järvlepp**

Etenduse vaheajal avatud fotonäituse piltide autor **Annika Vihmann**

Kavalehe koostamisel kasutatud internetiallikad:

arhiiv.err.ee
www.efis.ee
sakala.postimees.ee
et.wikipedia.org

Kavalehe koostamisel kasutatud raamatud:

Annika Koppel „Karu südamega mees. Arvo Iho elu ja looming“, Tänapäev, 2016.
Heiki Raudla „Kilde Viljandi meditsiini ajaloost“, SA Viljandi Haigla, 2012.
Lauri Sommer „Kodu kaduvas“, Tiivaalune, 2019.

Trupp ja teater tänavad: Marek Eerme, Herki Helves, Henrik Hinrikus, Evi Ilves, Arvo Iho, Lauri Kadalipp, Mati Kallas, Alar Karu, Kaupo Kase, Ester Keba, Aimar Kuill, Jaan Kõiv, Tiiu Kõiv, Kertu Kändla, Janek Liseiski, Mati Lüdimois, Astrid Metsoja, Tiit Palu, Margus Pöder, Rain Põdra, Mann Randaru, Anu Rannu, Ülle Sirkas, Leena Sova, Toivo Tago, Karel Tali, Priit Tampere, Margo Tomingas, Hendrik Toompere, Krista Valdvee, Ene Vallikivi, Krista Viira, Viljandi Muuseum, SA Viljandi Haigla, ATKO bussid, OTIS liftiteenused, Kaitseliidu Sakala Maleva Lembitu Üksikkompanii, Eesti Filmi Instituut ja Viljandi vald.

Ugala teatrit toetavad Kultuuriministeerium, Eesti Etendusasutuste Liit, Viljandi linn, Prike, Kafo, MyFitness ja Viljandi Veevärk

Eesti
Filmi
Instituut

Viljandi Haigla

